

Sten Westling.

Min far blev elev på Kårsö gård 1911-14 och sedan trädgårdsmästare 1914-15 å Sandvik, Hässelby Villastad för att under åren 1915-21 återvända som trädgårdsmästare till Kårsö Gård. Min mor var postföreståndarinna för ett postkontor på Kårsö. Han gifte sig 1918 med min mor Karin Karlsson 1918. År 1921 flyttade paret till Aronsborg, nuvarande Almhagen som min pappa ändrade det till. Här vid Almhagsvägen etablerade han sitt trädgårdsmästeri och fick då min mormors betesmark som låg där. Han byggde sitt första växthus 1921 och det blev nya undan för undan tills kriget kom, då blev det stopp.

Det hade under åren 1936-40 varit en explosion på växtodling här ute. Det var då Närlunda styckades sönder. Lundbergarna kom och Fredholm började med grönsaker och tomater och gurkor. Svensson hade fått råd att äta grönsaker. Det hade tidigare varit en lyxproduktion. Redan på 20-talet började man odla tomater och gurkor. Krysanterium kom. Sedan kom holländarna med tulpanlökar. Min far var tidig med dem och blev stor på området. Det fanns ej kylrum som nu utan man fick gräva ner lökarna i lådor med 30 cm jordlager. Sen odlades mycket lahtyrus på våren det blev en stor artikel på marknaden i slutet av 20-talet.

Efterhand byggdes Stockholm ut och det blev balkonger för blomlådor och nu blev dessa balkongväxter en stor vara. När jag tog över var vi väldigt stora just på sådana här utplanteringsväxter som pelargonior petunior och lobelior. Gravar började skötas på ett annat sätt och man odlade mycket begonior och pense'er härför.

Folk fick mer ledighet och mer pengar och åkte till sina gravar. Stockholmare fick sommarnöjen och det odlades för utplantering i täpporna. Man kan väl säga att odlingarna följde samhällsutvecklingen. Men när flyget kom med importvaror så tog dessa över och vi små försvann. Det blev bara stora enheter. Importen var väldigt svår här på 60-talet. Det började efter kriget och sedan trappades det upp och nu importerar vi från hela världen.

Till att börja med hade vi en årsanställd och sedan trappades det upp och var väl 10 personer som mest. Vi ungar fick väl börja att knippa rädisor väldigt tidigt. Vi var tre barn i familjen. Från början transporterades produkterna med båt, som kom här till Träkvista brygga. Med häst och vagn kördes trädgårdsvarorna ner och forslades till Mälartorget. 1931 byggdes Klarahallen som var en väldigt stor byggnad centralt belägen. På Mälartorget stod mormor och sedan mamma och jag brukar säga att jag är född i en torglåda på Mälartorget. Jag var ofta med och var väldigt intresserad av handeln och har varit med i försäljningen sedan 1942.

Krigsvintrarna var besvärliga därför att det ej fanns bränsle så vi fick köra efter ved och eldade även gamla ladugårdar. Det gick bra att sälja under den här tiden och vi fick bra betalt för allt. Men nog var det besvärligt när det var kalla vintrar och många inkallelser och svårt hålla arbetskraften. Men i stort sett har det gått bra.

Från Riddersvik, nuvarande Löfsta, fick vi gödsel. Hit kom sopor så gott som från hela Stockholm. Sopporna lastades på prämar. Det fanns en man i Träkvista som vi kallade Styrmanspelle och han hade en liten bogserpräm kallad Sigge med vilken han körde ut soporna. Trädgårdsmästarna gick ihop om dessa sopberg som avlastades vid Träkvista brygga.

Med häst och vagn kördes den uppför backen och lades till varmbänkar. Där odlades tidiga grönsaker, rädisor och sallad mm. Det fanns ej import då så dessa produkter blev primörer. Det odlades jordgubbar, först i växthus i krukor och sedan i bänkar och sedan på friland och täckte sålunda en lång säsong. Numera har vi tack vare importen jordgubbar och grönsaker av alla sorter året om. Trädgårdsmästarna hade ett gott samarbete och hjälpte varandra väldigt mycket.

Min far ställde ofta upp och just på den här sidan av ön var vi många -Lundbergarna kom på 30-talet, Axel Carlsson i Fridhem och Wettergren på Gällstaö och Alvar Carlsson i Älmöhaga. Alla dessa trädgårdsmästare är borta nu.

I början av 30-talet bildades Sveriges Handelsträdgårdsmästareförbund där min far var aktiv och med i styrelsen och även jag när han blev sjuk men jag ansåg snart att jag ej hade tid för det.

Verksamheten upphörde för 9 år sedan p g a att våra döttrar hade gift sig och behövde var sin villa och enligt kommun måste jag då stycka hela egendomen. Jag var ledsen för det. Jag hade 4 stora växthus och en lökkällare - allt i väldigt gott skick och tänkte väl ha det på mina äldre dar. Men allt löser sig och nu håller jag på med mina blommor i alla fall. Jag jobbar som grossist i Arstahallarna (dessa byggdes för 20 år sedan men har redan hunnit bli för små och det är tal om att bygga nytt) Även om vi alla små försvunnit är det större trädgårdsyta här ute nu d v s större glasyta; frilandsodlingarna är helt borta men pågår på Svartsjölandet där trädgårdarna har kvar sitt ursprungliga skick.

Vi hade fritidsaktiviteter här ute också och kunde roa oss en hel del. Bio på Folkets Hus, där det visades film varje fredag. Vi hade något vi kallade Ekstugan, som sköttes av fru Ek. Hon var fränskild sen unga år och hon och hennes dotter skötte kafeet. Här kunde vi spela pingpong i källaren och schack vid kafeborden. Vi var väldigt aktiva att åka skidor och spela fotboll. På sommaren hade vi stockholmstraktens mest populära dansbana som vi hjälptes åt att sköta. Vi var fem stycken i styrelsen och jag var bara 18 år då jag kom med i det sammanhanget som jag var väldigt stolt över. Den föreningen kallade vi EIK. På sommaren blev det mycket folk här när sommargästerna flyttade ut till sina villor eller hyrde av ortsbefolkningen. Det fanns ju också många tältare. När hösten kom glensade leden.

Många av de yngre flyttade också in till stan och det blev ej så många kvar som hölls i Ekstugan. några hemmasöner och andra som funnit sin utkomst här. Ibland åkte vi till stan och cyklade då ofta till Nockeby och tog spårvagnen. Sista bussen gick halv tio så det blev bara bio mellan 7 och 9. Men vi hade trevligt men tyvärr är jag enda grabben kvar i mitt gäng.

Den gamla dansbanan låg ett stycke bakom nuvarande barndaghemmet och flyttades sedan till andra sidan av stora Ekerövägen. Det fanns gott om andra dansbanor häromkring.

De yrkesgrupper som dominerade härute var under början av seklet sandtagsarbetare och trädgårdsmästare. På 30-talet kom telegrafverket och installerade telefoner och elkonsumtionen satte fart. Det var många statarbarn när jag gick i skolan.

På Fantholmen började man gräva det första sandtaget sedan fanns ett i Träkvista ned mot Ängsvik, från Barrudden skeppades enorma mängdes och i Asknässandtaget körde sanden med rälsvagnar ut till prämarna. På fyrtiotalet utökades ytterligare och de vackra åsarna försvann. Lastbilarna kom igång och det blev otroliga mängder sand

som grävdes ut. Från Träkvista kunde man förr gå på den vackra åsen med den magnifika utsikten ned till Djuphålet. Där låg alla segelbåtarna och här var böndernas avhämtningsplats för gödsel från prämar som kunde åka ända in till stranden. Gödseln var ren latrin blandad med torvmull sk purnett som bönderna gödslade sina åkrar med - och det doftade -. Här togs alla vedprämar upp under kriget. Det var Erik Engström som var kristidsnämndens ordförande och delade ut veden där. Min pappa hade varit uppåt Enköping och köpt en hel skuta med björkved och den lasten lade Engström beslag på nästan alltihop. De betalade förstås.

Man fick nämligen inte använda så mycket att elda i växthus med. Det kom även kolprämar. Vi tog upp hela vårt årsförråd här under kriget. Efter kriget ersattes båtarna av lastbilar och alla köpte sig en lastbil. Idag gödslas med konstgödsel.

Man använder ej jord att odla i utan en substans av torv. Växterna står på rännor och tre gånger om dagen kommer det vatten till dem med en liten gödningsskvätt i. Om man ser en kruka i botten sitter alla rötterna därnere och det är tack vare att de står och tar sin näring ur rännan. Förr vattnades alltid uppifrån. Nu sätter man en planta och rör den inte förrän den är salufärdig. Den sätts direkt i stora krukor. Det finns en maskin som gör hål så när plantan görs i en kub och kuben sätts ner i den större så är det klart. Svampsjukdomar kan föroarsaka spill. Det är mest krukväxter som odlas numera i stockholmstrakten

Vi odlade förr mest snittblommor. Men som tidigare nämnts kommer de numera utifrån så vi kan inte vara med och konkurrera. Här på Ekerö odlas mycket krukväxter som krysanterum hos Alvebäck som har en omfattande tulpan- och påskliljeodling på våren och fyller sedan ut med krukväxter. Det finns också en fin trädgårdsby i Nyckelby. Staten hade tidigare en försöksgård där med frilandsodling och frukt. Det har styckats sönder och där finns nu 3 trädgårdar som unga pojkar sköter och här är väldigt produktivt. De har fått statliga lån och byggt fina anläggningar. De säljer genom en förening kallad Blombäck annars säljs med kommissionärer. Det finns många försäljningsformer. Därifrån köper vi i Arsta krukväxter men nästan alla snittblommor kommer utifrån och säljes till blomsterhandlare i Mälaröregionen. Vi säljer vidare från generalagenter från Colombia och säljer vidare över hela Sverige. Det kan vara rätt slitsamt i yrket. Man måste vara på alerten hela tiden. Priserna är ej de samma dag från dag.

Mina döttrar har blomsterhandel.

Det är många som tagit skada av sprutmedel.

Vi förstod ej att vara aktsamma. Det är många som fått cancer och andra åkommor. Vi hade ej handskar eller mask som skydd. Vi blandade för hand till de stora motorsprutorna. Giftmedlen kom efter kriget. Just med krysanterum blev det bekymmersamt när vi ej fick använda DDT eftersom det var det enda medlet som kunde ta död på kålmaskarna som åt upp blomknopparna. Det kom inget medel istället. För privat bruk kan man använda starkt såpvatten och även se till att näringsbalansen är överens och därigenom undvika bladlöss.

Blomsterhandlarna vill ofta ha råd. De är ofta ej yrkesmän. regel vattnas för mycket. Självvattning är bra men kräver att man har gödning i den och då kan man resa bort en månad. Det går också bra med flaska och bomullstråd.

Vi hade ej fruktodlingar men min mor hade hand om försäljningen åt herrgårdar av deras frukter - hon var försäljerska och pappa tradgårdsmästare. Jag var chaufför. 1934 köpte far första bilen och sedan var det slut med båttransporterna. Det kom åkare som Felix Karlsson och Ljungfeldt och konkurrerade om fruktodlingarnas

4
produkter.

Det finns en kryddväxtodling vid Rödsten. Han säljer till Svegro och har lagt upp sin produktion på grossistbasis.

Ekerö hösten 1988. Intervjuare: Irene Frigge och Mait Hammarlin.